
Spis treści

Informacje o autorach	iii
Wykaz akronimów	xvii
Przedmowa	xix
Zagadnienia wprowadzające	1
1. Zasady prawa materialnego Unii Europejskiej (Anna Zawidzka-Łojek)	1
1.1. Pojęcie i ewolucja rynku wewnętrznego	1
1.2. Zasada niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową jako podstawa rynku wewnętrznego	2
1.3. Harmonizacja prawa i zasada wzajemnego uznania	4
1.4. Rola Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w kształtowaniu rynku wewnętrznego	7
2. Zakres obowiązywania i stosowania prawa materialnego Unii Europejskiej (Robert Grzeszczak)	9
2.1. Uwagi ogólne	9
2.2. Sprawy unijne i sprawy wewnętrzne – różne standardy	9
2.3. Zakres terytorialny obowiązywania prawa UE (<i>ratione loci</i>)	13
2.4. Zakres obowiązywania <i>ratione materiae</i>	17
2.5. Zakres obowiązywania <i>ratione personae</i>	18
2.6. Zakres obowiązywania <i>ratione temporis</i>	19

Część I

Swoboda przepływu towarów	21
--	-----------

Rozdział 1

Unia celna. Zakaz opodatkowania dyskryminacyjnego i protekcjonistycznego (Bartłomiej Nowak, Anna Pudło)	23
1.1. Wprowadzenie. Definicja unii celnej i towaru	23
1.2. Pochodzenie towaru	27
1.3. Zakaz ceł i opłat o skutku równoważnym	30
1.3.1 Pojęcie cła	30
1.3.2 Pojęcie opłaty o skutku równoważnym do cła	30
1.3.3. Opłata niebędąca opłatą o skutku równoważnym do cła	31
1.3.4. Roszczenie o zwrot opłat pobranych niezgodnie z prawem Unii Europejskiej	32
1.4. Zakaz opodatkowania dyskryminacyjnego i protekcjonistycznego	33

Rozdział 2

Zakaz ograniczeń ilościowych i środków o skutku równoważnym (Patrycja Dąbrowska-Kłosińska, Ewa Gromnicka)	39
2.1. Wprowadzenie	39
2.1.1. Integracja negatywna a integracja pozytywna rynków krajowych w UE	39
2.1.2. Zakres harmonizacji prawa krajowego a stosowanie art. 34–36 TFUE	42
2.1.3. Element transgraniczny w swobodzie przepływu towarów	43
2.2. Zakres zastosowania art. 34–36 TFUE	44
2.2.1. Zakres podmiotowy – adresaci norm prawnych	44
2.2.2. Zakres przedmiotowy – zakazane działania i zaniechania	46
2.3. Zakaz ograniczeń ilościowych w imporcie i środków o skutku równoważnym	48
2.3.1. Pojęcie ograniczenia ilościowego („OIL”)	49
2.3.2. Pojęcie środka o skutku równoważnym do ograniczenia ilościowego („ŚOR”)	49
2.3.3. Formuła Dassonville	51
2.3.4. Przykłady praktyczne ŚOR z orzecznictwa sądów unijnych	54
2.4. Usprawiedliwianie ograniczeń krajowych na podstawie art. 36 TFUE	56

2.4.1. Moralność publiczna	58
2.4.2. Porządek publiczny	59
2.4.3. Bezpieczeństwo publiczne	59
2.4.4. Ochrona zdrowia i życia ludzi, roślin i zwierząt	61
2.4.5. Ochrona krajowych dóbr kultury	63
2.4.6. Ochrona własności przemysłowej i handlowej	64
2.5. Zakaz stosowania środków o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych – formuła Cassis de Dijon i jej znaczenie	67
2.5.1. Wyrok w sprawie Cassis de Dijon	67
2.5.2. Doktryna wymogów koniecznych (imperatywnych, nadrzędnych)	69
2.5.3. Nowa praktyka orzecznicza sądów unijnych	71
2.6. Zakaz stosowania środków o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych – formuła Keck i jej znaczenie	73
2.6.1. Wyrok w sprawie Keck & Mithouard	73
2.6.2. Znaczenie formuły Keck	74
2.7. Orzecznictwo TSUE post-Keck oraz aktualne tendencje w wyrokach dotyczących swobody przepływu towarów	78
2.7.1. Ewolucja formuły Keck i jej zastosowanie w orzecznictwie	78
2.7.2. Zasada dostępu do rynku jako czynnik decydujący w definiowaniu środka o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych (ŚOR)	82
2.7.2.1. Regulacje krajowe dotyczące warunków produkcji towarów	83
2.7.2.2. Regulacje krajowe dotyczące ograniczenia sposobu użycia towarów	84
2.7.3. Podsumowanie – aktualna interpretacja ŚOR na tle stosowania art. 34 TFUE przez TSUE	85
2.7.4. Tabele podsumowujące interpretację art. 34 i 36 TFUE w orzecznictwie TSUE	86
2.7.5. Swoboda przepływu towarów a prawa podstawowe chronione w prawie krajowym	87
2.8. Zakaz ograniczeń ilościowych i środków o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych w eksporcie	91
2.9. Podsumowanie	94

Część II

Swoboda przepływu pracowników (redakcja naukowa Zbigniew Hajn)	95
---	----

Rozdział 1

Pojęcie, cele, terytorialny zasięg i podstawy prawne swobody przepływu pracowników w Unii Europejskiej (Zbigniew Hajn)	97
1.1. Pojęcie swobodnego przepływu pracowników	97
1.1.1. Regulacja	97
1.1.2. Istota swobodnego przepływu pracowników	98
1.1.3. Swobodny przepływ pracowników a swoboda przepływu osób i obywatelstwo Unii	98
1.1.4. Podstawowy charakter swobody przepływu pracowników	100
1.2. Cele swobodnego przepływu pracowników	101
1.3. Zasięg terytorialny swobody przepływu pracowników	102
1.4. Podstawy prawne swobodnego przepływu pracowników	103
1.4.1. Charakter przepisów	103
1.4.2. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej	103
1.4.4. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej	106
1.4.5. Prawo pochodne	106

Rozdział 2

Osoby uprawnione do korzystania ze swobody przepływu pracowników (Dagmara Skupień)	109
2.1. Krąg uprawnionych	109
2.2. Pojęcie pracownika	110
2.2.1. Potrzeba autonomicznej definicji	110
2.2.2. Przesłanki uznania za pracownika	111
2.2.3. Status pracownika przed nawiązaniem stosunku pracy i po jego ustaniu	117
2.2.4. Ponadnarodowy aspekt swobody przepływu pracowników	117
2.3. Pojęcie członka rodziny pracownika	118
2.3.1. Regulacja	118
2.3.2. Pojęcie współmałżonka oraz zarejestrowanego partnera	119
2.3.3. Zstępni i wstępni jako członkowie rodziny pracownika	120
2.3.4. Inni członkowie rodziny	120

Rozdział 3

Zakres przedmiotowy swobodnego przepływu pracowników

(Anna Czaplińska)	123
3.1. Uwagi wstępne	123
3.2. Prawo do korzystania z ofert pracy	124
3.3. Prawo swobodnego przemieszczania się na terytorium państw członkowskich	125
3.4. Pobyt pracownika migrującego w państwie członkowskim	129
3.4.1. Uwagi ogólne	129
3.4.2. Prawo pobytu	130
3.4.3. Prawo stałego pobytu	133
3.4.4. Prawa pracowników związane z zatrudnieniem i pobytem w innym państwie członkowskim	134
3.5. Prawa członków rodziny	136

Rozdział 4

Dopuszczalne ograniczenia swobody przepływu pracowników

(Monika Smusz-Kulesza)	143
4.1. Regulacja prawna	143
4.2. Rodzaje i przedmiot ograniczeń	144
4.2.1. Ograniczenia uzasadnione względami porządku, bezpieczeństwa i zdrowia publicznego	144
4.2.2. Ochrona przed wydaleniem	149
4.2.3. Wyłączenie zatrudnienia w administracji publicznej	150

Rozdział 5

Równość traktowania (zakaz dyskryminacji) w zakresie

zatrudnienia (Leszek Mitrus)	153
5.1. Regulacja i charakterystyka zakazu dyskryminacji pracowników migrujących	153
5.1.1. Zakres regulacji	153
5.1.2. Charakterystyka zakazu dyskryminacji pracowników migrujących	154
5.2. Zakres zakazu dyskryminacji pracowników migrujących	155
5.2.1. Uwagi wstępne	155
5.2.2. Zakres podmiotowy	156

5.2.2.1. Pracownicy, osoby poszukujące zatrudnienia i byli pracownicy	156
5.2.2.2. Problem „dyskryminacji odwrotnej”	157
5.2.3. Zakres przedmiotowy	159
5.2.3.1. Podejmowanie zatrudnienia	159
5.2.3.2. Warunki zatrudnienia	160
5.3. Dyskryminacja bezpośrednia	161
5.4. Dyskryminacja pośrednia	162
5.5. Środki utrudniające swobodę przemieszczania się pracowników	164
5.5.1. Definicja środków utrudniających swobodę przemieszczania się pracowników	164
5.5.2. Przykłady środków utrudniających swobodę przemieszczania się pracowników	164
5.6. Uzasadnienie odmiennego traktowania pracowników migrujących	167
5.7. Zakaz dyskryminacji pracowników migrujących a obywatelstwo Unii Europejskiej	169
5.7.1. Relacja między art. 45 TFUE a art. 21 TFUE	169
5.7.2. Zakaz dyskryminacji ze względu na obywatelstwo Unii Europejskiej	169

Rozdział 6

Gwarancje swobodnego przepływu pracowników (Małgorzata Kurzynoga)	171
6.1. Wprowadzenie	171
6.2. Koordynacja krajowych systemów zabezpieczenia społecznego	172
6.2.1. Regulacja	172
6.2.2. Zasady koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego	173
6.2.2.1. Zasada stosowania jednego systemu prawnego	173
6.2.2.2. Zasada równego traktowania	184
6.2.2.3. Zasada zachowania prawa do świadczeń bez względu na miejsce zamieszkania uprawnionego	184
6.2.2.4. Zasada sumowania okresów	185
6.2.3. Zakres podmiotowy i przedmiotowy unijnego systemu zabezpieczenia społecznego	185
6.3. Administracyjna koordynacja swobodnego przepływu pracowników	186
6.4. System SOLVIT jako alternatywa formalnego składania skarg	187

Część III

Swoboda przedsiębiorczości	189
Swoboda przedsiębiorczości (Aleksandra Gawrysiak-Zabłocka)	191
1. Źródła prawa	191
2. Pojęcie i zakres przedmiotowy swobody przedsiębiorczości	192
2.1. Pierwotna i wtórna swoboda przedsiębiorczości	192
2.1.1. Pierwotna swoboda przedsiębiorczości	193
2.1.2. Wtórna swoboda przedsiębiorczości	198
2.1.3. Różnice między pierwotną a wtórną swobodą przedsiębiorczości	198
2.2. Uprawnienia akcesoryjne względem swobody przedsiębiorczości	199
2.3. Działalność wyłączona z zakresu swobody przedsiębiorczości	199
2.3.1. Działalność, która w jednym z państw członkowskich jest związana, choćby przejściowo, z wykonywaniem władzy publicznej	199
2.3.2. Upoważnienie do wyłączania niektórych rodzajów działalności ze stosowania postanowień rozdziału „Prawo przedsiębiorczości”	202
3. Delimitacja swobody przedsiębiorczości w prawie Unii Europejskiej	202
3.1. Swoboda przedsiębiorczości a zakaz dyskryminacji (artykuł 18 TFUE)	202
3.2. Swoboda przedsiębiorczości a swobodny przepływ pracowników	202
3.3. Swoboda przedsiębiorczości a swobodny przepływ usług	203
3.4. Swoboda przedsiębiorczości a swobodny przepływu kapitału	204
3.5. Swoboda przedsiębiorczości a swobodny przepływ towarów	205
4. Zakres podmiotowy swobody przedsiębiorczości	206
4.1. Osoby fizyczne – obywatele innego państwa członkowskiego	206
4.2. Spółki – przynależne innego państwa członkowskiego	206
4.2.1. Definicja spółki	206

4.2.2. Warunki korzystania ze swobody przedsiębiorczości przez spółkę	207
4.3. Przynależni państwa członkowskiego w stosunku do swego państwa	208
4.4. Przynależni państw trzecich i bezpaństwowcy	209
5. Ograniczenia swobody przedsiębiorczości	210
5.1. Charakter regulacji powodującej ograniczenie	210
5.1.1. Ograniczenia dyskryminujące	210
5.1.2. Ograniczenia niedyskryminujące	211
5.2. Podział ze względu na źródło pochodzenia ograniczenia	212
5.2.1. Ograniczenia pochodzące od państwa przyjmującego	212
5.2.2. Ograniczenia pochodzące od państwa pochodzenia	212
5.2.3. Ograniczenia pochodzące od instytucji UE	213
5.2.4. Ograniczenia pochodzące od podmiotów indywidualnych	213
6. Możliwość uzasadniania ograniczeń swobody przedsiębiorczości	214
6.1. Uwagi wstępne	214
6.2. Porządek publiczny, bezpieczeństwo publiczne lub zdrowie publiczne	215
6.3. Wymogi konieczne	217
6.4. Nadużycie swobody	220

Część IV

Swoboda świadczenia usług	223
--	------------

Rozdział 1

Zasady ogólne swobody świadczenia usług (Małgorzata Kożuch)	225
1.1. Ogólna charakterystyka swobody świadczenia usług w prawie Unii Europejskiej	225
1.2. Zakaz dyskryminacji a swoboda świadczenia usług	229
1.3. Prawo wjazdu i pobytu osób korzystających ze swobody świadczenia usług	230

Rozdział 2

Prawo pierwotne i sektorowe dotyczące swobody świadczenia

usług (Małgorzata Kozuch)	233
2.1. Reguły traktatowe dotyczące swobody świadczenia usług	233
2.2. Zakres podmiotowy	234
2.3. Definicja swobody świadczenia usług	235
2.3.1. Niematerialny charakter świadczenia	236
2.3.2. Element transgraniczny	239
2.3.3. Element czasowy	242
2.3.4. Ekonomiczny charakter świadczenia	244
2.4. Uznawanie kwalifikacji zawodowych w Unii Europejskiej	245
2.4.1. Dyrektywa 2005/36 dotycząca uznawania kwalifikacji zawodowych	247
2.4.2. Kwalifikacje nabyte w państwie trzecim	256
2.4.3. Przełamanie zasady dyskryminacji odwrotnej	259
2.4.4. Postanowienia liberalizujące	260
2.5. Ograniczenia w zakresie korzystania ze swobody świadczenia usług	262
2.5.1. Wyjątki traktatowe	264
2.5.1.1. Wykonywanie władzy publicznej	264
2.5.1.2. Bezpieczeństwo publiczne, porządek publiczny oraz zdrowie publiczne	265
2.5.2. Wymogi konieczne interesu publicznego	266
2.6. Kwestie uregulowane odrębnie	269
2.6.1. Świadczenie usług przez pracowników delegowanych	269
2.6.2. Usługi transportowe	275

Rozdział 3

Dyrektywa 2006/123 o usługach na rynku wewnętrznym

(Małgorzata Kozuch)	277
3.1. Wprowadzenie	277
3.2. Zakres terytorialny i podmiotowy dyrektywy	278
3.3. Zakres przedmiotowy dyrektywy	279
3.4. Wymogi, ograniczenia i wyłączenia	288
3.4.1. Nadrzędny interes publiczny	288
3.4.2. Wyłączenia generalne	289
3.5. Relacja do innych aktów prawa pochodnego	290

3.6. Przepisy wzmacniające spójność rynku wewnętrznego	292
3.6.1 Swoboda przedsiębiorczości dla usługodawców	292
3.6.2 Swoboda świadczenia usług	294
3.6.1. Prawa odbiorców usług	296
3.6.2. Obowiązki informacyjne	297
3.6.3. Współpraca administracyjna	298
3.6.4. Nadzór nad usługodawcami	298

Część V

Swoboda przepływu kapitału	301
---	------------

Swoboda przepływu kapitału (<i>Anna Zawidzka-Łojek</i>)	303
1. Wprowadzenie	303
2. Stopniowa liberalizacja przepływu kapitału do roku 1994	304
3. Traktatowa pełna liberalizacja przepływu kapitału	306
4. Źródła prawa	307
5. Pojęcie przepływu kapitału	310
6. Kapitał a płatności	314
7. Swoboda przepływu kapitału a inne swobody rynku wewnętrznego	317
8. Przeszkody w swobodnym przepływie kapitału	321
9. Dopuszczalne ograniczenia swobody przepływu kapitału	324
9.1. Wyjątki traktatowe	324
9.2. Wyjątki orzecznicze	328
10. Nabywanie nieruchomości	331
11. „Złote akcje”	334
12. Przepływ kapitału pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej a państwami trzecimi	337

Część VI

Prawo konkurencji Unii Europejskiej	339
--	------------

Prawo konkurencji Unii Europejskiej

(<i>Bartosz Degener, Hanna Marczevska</i>)	341
1. Wprowadzenie	341
2. Cele prawa konkurencji UE	344

3. Źródła prawa konkurencji UE	346
4. Rynek właściwy	349
5. Siła rynkowa	356
6. Wpływ na handel między państwami członkowskimi Unii Europejskiej	357
7. Porozumienia ograniczające konkurencję	360
7.1. Pojęcie przedsiębiorstwa	361
7.2. Związki przedsiębiorstw	364
7.3. Porozumienia w ramach jednego podmiotu gospodarczego	364
7.4. Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki	366
7.5. Porozumienia horyzontalne i wertykalne	369
7.6. Cel lub skutek porozumienia, decyzji i uzgodnionej praktyki	369
7.7. Reguła <i>de minimis</i>	375
7.8. Wyłączenia spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję	376
7.9. Najpoważniejsze naruszenia prawa konkurencji UE	384
8. Nadużywanie pozycji dominującej	387
8.1. Pozycja dominująca	388
8.2. Kolektywna pozycja dominująca	391
8.3. Nadużywanie pozycji dominującej	394
8.4. Obiektywne uzasadnienie praktyk	398
8.5. Praktyki cenowe	399
8.5. Pozostałe praktyki	405
9. Postępowanie w sprawie naruszenia art. 101 i 102 TFUE	411
10. Sankcje administracyjne i skutki cywilne naruszenia art. 101 i 102 TFUE	416
11. Kontrola koncentracji	420

Wykaz podstawowych orzeczeń dotyczących swobód ryнку wewnętrznego oraz prawa konkurencji Unii Europejskiej (Robert Grzeszczak, Anna Zawadzka-Łojek)	425
--	-----

Indeks wyroków TSUE	447
----------------------------------	-----

Literatura pomocnicza	459
------------------------------------	-----